

М.В. Вернигородська, В.С. Вернигородський, В.Ю. Забур'янова

МЕДИКО-СОЦІАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕРВИННОЇ ІНВАЛІДНОСТІ ВНАСЛІДОК ЦУКРОВОГО ДІАБЕТУ В ОСІБ МОЛОДОГО ВІКУ

*Науково-дослідний інститут реабілітації інвалідів
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова, Вінниця*

ВСТУП

Медико-соціальна значущість цукрового діабету (ЦД) визначається не лише його великою поширеністю та тенденцією до подальшого збільшення числа хворих, але й тією шкодою, яку завдає ЦД суспільству як хронічне захворювання, надто в осіб молодого віку.

Проблема профілактики ЦД серед населення в Україні, як і в усьому світі, набуває дедалі більшої актуальності, оскільки це тяжке захворювання помітно впливає на медико-соціальні та демографічні показники, надто такі, як інвалідність і смертність від обумовлених діабетом серцево-судинних захворювань, нефропатій, втрати зору, гангрени і пов'язаних із ними ампутацій нижніх кінцівок тощо [1]. Ці обставини спонукають світову ендокринологічну спільноту до постійного пошуку нових методів ранньої діагностики, ефективнішого лікування та профілактики ЦД. Важливе місце у цьому напрямку посідають шляхи оцінки стану інвалідності внаслідок ЦД, ефективності обслуговування хворих на ЦД і вдосконалення цієї важливої галузі медицини [2-7].

Разом із тим, наукових досліджень проблем інвалідності внаслідок ЦД в осіб молодого віку, закономірностей її формування, розуміння яких сприяло б поліпшенню медико-соціальної експертизи та реабілітації даного контингенту на підставі сучасної концепції інвалідності та реабілітації, в Україні не проводилось. Не вивчено структуру інвалідності внаслідок ЦД в осіб молодого віку з урахуванням його перебігу та ускладнень. Не визначено основні тенденції первинної інвалідності, розповсюдженість інвалідності у різних регіонах України, відсутні соціальна та клініко-експертна характеристики контингенту інвалідів.

Метою даного дослідження було вивчення стану первинної інвалідності внаслідок ЦД серед осіб молодого віку.

МАТЕРІАЛ І МЕТОДИ

Проведено статистичне та соціально-гігієнічне дослідження медико-експертної документації вперше визнаних інвалідами (ВВІ) внаслідок ЦД на території Вінницької області 2007-2011 роками. Для виконання роботи застосовували методи документального обліку, математичної статистики, експертних оцінок і структурно-логічного аналізу. Крім того, здійснювали вибірку даних із медико-експертної документації, проводили аналіз державної статистичної звітної МСЕК.

У праці наведено результати аналізу інвалідності за 5 років для 1034 осіб працездатного віку, у т.ч. молодого віку (18-44 роки) – 281 особа.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

У процесі дослідження було виявлено, що кількість інвалідів внаслідок ЦД у працездатному віці склала 2007 року 257 осіб (у т.ч. із ЦД 1-го типу – 72 особи, із ЦД 2-го типу – 185 осіб), зменшилася 2008 року до 169 осіб (53 і 116 осіб відповідно) – на 34,2%, потім поступово збільшувалася та складала: 2009 року 191 особу (59 і 132 особи відповідно), 2010 року 205 осіб (64 і 141 особу відповідно) та 2011 року 212 осіб (75 і 137 осіб відповідно). Загальна кількість інвалідів внаслідок ЦД за 5 років склала 1034 осіб (у т.ч. із ЦД 1-го типу – 323 особи, із ЦД 2-го типу – 711), у середньому за рік – 207 осіб (із ЦД 1-го типу – 65, із ЦД 2-го типу – 142).

Рівень первинної інвалідності внаслідок ЦД серед осіб працездатного віку виявився найвищим 2007 року – 2,68 на 10 000 працездатного населення (для ЦД 1-го типу – 0,75; для ЦД 2-го типу – 1,93) і найнижчим – 2008 року: 1,77 на 10 000 працездатного населення (для ЦД 1-го типу – 0,56; для ЦД 2-го типу – 1,22). Наступними роками цей показник поступово зростав і складав: 2009 року 2,02 на 10 000 відповідного населення (для ЦД 1-го типу – 0,62; для ЦД 2-го типу – 1,39); 2010 р. 2,18 (0,68 і 1,50 відповідно);

2011 р. 2,26 (0,80 і 1,46 відповідно). Отже, рівень первинної інвалідності серед осіб працездатного віку із ЦД 2-го типу є приблизно вдвічі вищим за показник серед осіб працездатного віку із ЦД 1-го типу; за останній рік спостереження порівняно з попереднім роком рівень первинної інвалідності внаслідок ЦД зріс на 3,6% (лише за рахунок хворих із ЦД 1-го типу, серед яких цей показник зріс на 15,0%; серед пацієнтів із ЦД 2-го типу відбулося зниження цього показника на 2,7%).

Розподіл контингенту вперше визнаних інвалідами внаслідок ЦД серед осіб працездатного віку за типом ЦД за період з 2007 по 2011 рік свідчить про збільшення в ньому частки інвалідів внаслідок ЦД 1-го типу – з 28,0% 2007 року до 35,4% 2011 року. Якщо 2007 року у структурі первинної інвалідності внаслідок ЦД питома вага інвалідів із ЦД 2-го типу була у 2,6 разу більшою за даний показник для хворих на ЦД 1-го типу, то 2011 року – лише в 1,8 разу. 2008-2010 роками співвідношення кількості первинних інвалідів внаслідок ЦД 1-го типу та ЦД 2-го типу було стабільним: приблизно 31% до 69%.

Динаміку показників первинної інвалідності внаслідок ЦД в осіб молодого віку (18-44 роки) за 5-річний період спостереження наведено у таблиці. Кількість вперше визнаних інвалідами у віці 18-44 років 2007 року склала 69 осіб, зменшилася до 47-46 осіб 2008-2009 рр. і потім збільшилася до 56 осіб 2010 року та до 63 осіб 2011 року, тобто відзначено деяке зменшення абсолютного числа вперше визнаних інвалідами 2011 року порівняно з 2007 роком. Водночас питома вага інвалідів молодого віку серед вперше визнаних інвалідами внаслідок ЦД за вказаний період збільшилася з 26,8% до 29,7%. Кількість осіб молодого

віку, вперше визнаних інвалідами, за 5 років склала 281 осіб, у середньому 56 осіб за 1 рік.

Рівень первинної інвалідності внаслідок ЦД в осіб молодого віку, як і в осіб працездатного віку, був найвищим 2007 року – 0,72 на 10 000 населення молодого віку та значно знизився 2008-2009 рр. – в 1,47 разу (до 0,49 на 10 000). Проте у період 2009-2011 рр. він стабільно зростає: від 0,49 на 10 000 населення 2009 року до 0,59 (на 16,9%) 2010 року та до 0,67 (на 26,9%) 2011 року. У середньому за 5 років спостереження рівень первинної інвалідності внаслідок ЦД серед осіб молодого віку склав 0,59 на 10 000 населення відповідного віку.

Проаналізовано структуру контингенту вперше визнаних інвалідами внаслідок ЦД за віком серед осіб 18-44 років за період з 2007 по 2011 р. Як показали дані дослідження, за вказаний період вона значно змінилась. Якщо 2007 року найбільшою була частка інвалідів у віці 40-44 роки (31,9% від усіх інвалідів молодого віку із ЦД), то з часом вона постійно зменшувалася: до 17,0% 2008 року, 13,0% 2009 року, 9,4% 2010 року, і лише 2011 року вона знову збільшилася до 15,9%, проте залишилася меншою порівняно з 2007 роком (у 2 рази). Водночас питома вага інвалідів внаслідок ЦД віком до 30 років збільшувалася від 26,1% 2007 року до 51,1% 2008 року, 56,5% 2009 року, потім дещо зменшилася 2010 року (51,8%) і знову збільшилася 2011 року (до 55,6%). Вказані дані свідчать про те, що частка наймолодших інвалідів, яким не виповнилось і 30 років, 2011 року порівняно з 2007 роком збільшилась у 2,1 разу (з 26,1% до 55,6%). У контингенті первинних інвалідів молодого віку внаслідок ЦД 1-го типу питома вага таких осіб змінювалась аналогічно (з 30,5%

Таблиця

Динаміка показників первинної інвалідності осіб молодого віку (18-44 роки) за період з 2007 по 2011 р.

Роки	Загальна кількість вперше визнаних інвалідами	Кількість вперше визнаних інвалідам молодого віку	Питома вага інвалідів молодого віку серед вперше визнаних інвалідами, %	Рівень первинної інвалідності внаслідок ЦД в осіб молодого віку на 10 тис. молодого населення	Показник наочності щодо рівня 2007 р., прийнятого за 100%	Зміни порівняно з попереднім роком
2007	257	69	26,8	0,72	100,0	–
2008	169	47	27,8	0,49	68,1	↓ в 1,47 разу
2009	191	46	24,1	0,49	68,1	–
2010	205	56	27,3	0,59	81,9	↑ в 1,2 разу
2011	212	63	29,7	0,67	93,1	↑ в 1,13 разу
Всього	1034	281	–	–	–	–

до 58,6%), оскільки саме хворі із ЦД 1-го типу складають практично всю групу інвалідів наймолодшої вікової групи.

Динаміка рівнів первинної інвалідності осіб молодого віку залежно від типу ЦД і віку вказує на низький рівень інвалідності серед хворих на ЦД 2-го типу, який різними роками складав від 0,02 до 0,10 на 10 000 населення молодого віку. Рівень первинної інвалідності внаслідок ЦД 1-го типу, як і очікувалося, виявився набагато вищим і коливався від 0,42 до 0,62 на 10 000 населення молодого віку. Він був однаковим 2007 і 2011 роками та складав 0,62 на 10 000 населення відповідного віку. З 2007 до 2009 року спостерігалось поступове зниження цього показника, проте за останні 3 роки відзначено його зростання. У середньому за період спостереження рівень первинної інвалідності внаслідок ЦД 1-го типу серед хворих молодого віку склав 0,53 на 10 000 населення відповідного віку.

Вивчення рівнів первинної інвалідності осіб із ЦД у віці 18-44 років залежно від віку показало, що існують відмінності в їх динаміці за 5-річний період. Так, якщо в групі осіб віком 40-44 роки даний показник виявився найвищим 2007 року (0,23 на 10 000 населення молодого віку) і потім значно знизився 2008 року (до 0,08) і 2009 року (0,06) та дещо зріс наступними роками (відповідно 0,08 і 0,11 на 10 000 молодого населення), то в групі наймолодших інвалідів (18-29 років) за всі роки спостереження відбувалося стабільне його зростання: 0,19 на 10 000 населення молодого віку 2007 року, 0,25 (збільшення на 31,6%) 2008 року, 0,27 (збільшення на 12,1%) 2009 року, 0,31 (збільшення на 63,2%) 2010 року, 0,37 (збільшення на 94,7%) 2011 року. У віковій групі 30-39 років динаміка рівня первинної інвалідності внаслідок ЦД серед осіб молодого віку нагадує динаміку даного показника у найстаршій віковій групі: він знижувався від 0,30 на 10 000 відповідного населення 2007 року до 0,16 2008 року та до 0,15 2009 року, потім зростав до 0,20 2010 року та, на відміну від найстаршої групи, дещо знизився 2011 року (0,19 на 10 000 відповідного населення).

Характеристика контингенту вперше визначених інвалідами внаслідок ЦД серед осіб молодого віку за статевою ознакою свідчить про значну перевагу (у 2,6 рази) 2007 року чоловіків – 72,5% проти 27,5%, яка поступово нівелювалася наступними роками. Так, 2008 року співвідношення чоловіків і жінок склало 66,0% до 34,0%; 2009 року – 63,0% до 37,0%; 2010 року – 62,5% до 37,5%, а 2011 року частка чоловіків була

вже дещо меншою, ніж частка жінок, і склала 49,2%.

Вивчено структуру первинної інвалідності внаслідок ЦД в осіб молодого віку за соціальними причинами інвалідності. Найбільшу частку складають (від 85,3% до 93,7% різними роками, у середньому 88,6%) інваліди внаслідок загального захворювання. Незначну питому вагу мають інваліди дитинства (від 4,4% до 9,4%; у середньому 6,6%), ще меншу – інваліди армії, СБУ тощо – у середньому 3,8% та інваліди ЧАЕС – 0,8%. Інші категорії інвалідності визначено у поодиноких випадках – від 0% до 0,5%.

Рівень первинної інвалідності внаслідок загального захворювання в осіб молодого віку, як і очікувалося, виявився найвищим і склав у середньому 1,93 на 10 000 населення відповідного віку, коливаючись від 1,56 до 2,38. Низьким був рівень інвалідності дитинства – у середньому 0,15 на 10 000 населення молодого віку; ще нижчим – інвалідності, причиною якої була служба в армії, СБУ – 0,08, та ліквідація наслідків аварії на ЧАЕС або проживання на забрудненій радіонуклідами території – 0,02 на 10 000 населення молодого віку.

Проаналізовано структуру первинної інвалідності внаслідок ЦД з урахуванням групи інвалідності та типу ЦД за 2007-2011 рр. Встановлено, що питома вага інвалідів I групи коливалися різними роками від 13,2% до 25,1%, склавши у середньому 18,5%. За останній рік спостереження вона була найменшою. У контингенті інвалідів внаслідок ЦД 1-го типу частка інвалідів I групи виявилася незначною, у середньому 2,5% від усієї кількості інвалідів із ЦД 1-го типу. У контингенті інвалідів внаслідок ЦД 2-го типу вона склала 25,9%, що у 10,4 рази більше порівняно із ЦД 1-го типу. Серед інвалідів I групи внаслідок ЦД у 28,9% випадків ступінь втрати здоров'я був таким, що спричинив повну нездатність до самообслуговування та цілковиту залежність від інших осіб (необхідність постійного стороннього догляду або допомоги), і їм було встановлено підгрупу А I групи. Решта випадків – 71,1% – характеризувалися високим ступенем втрати здоров'я, який спричинив значну залежність від інших осіб у виконанні життєво важливих соціально-побутових функцій і часткову нездатність до виконання окремих елементів самообслуговування, що стало підставою для встановлення їм підгрупи Б I групи інвалідності.

Питома вага інвалідів II групи у структурі первинної інвалідності внаслідок ЦД була більшою порівняно з I групою, коливалась у різні

роки спостереження від 17,6% до 28,4% і складала у середньому 24,2%. З 2007 р. по 2010 р. спостерігалось стабільне зниження частки осіб із II групою інвалідності, і лише 2011 року вона збільшилася на 7,9% порівняно з попереднім. У контингенті інвалідів із ЦД 1-го типу питома вага інвалідів II групи, що у середньому складала 17,2%, виявилася меншою в 1,6 разу порівняно із ЦД 2-го типу (27,5%).

Питома вага інвалідів III групи у структурі первинної інвалідності внаслідок ЦД була найбільшою та складала у різні роки від 51,3% до 62,4% (у середньому – 57,3%). Серед осіб із ЦД 1-го типу вона коливалася від 74,6% до 90,6% і дорівнювала к середньому 81,2%, що виявилось в 1,8 разу більше порівняно із ЦД 2-го типу (46,2%). Наведені дані свідчать про більшу тяжкість інвалідності для ЦД 2-го типу порівняно із ЦД 1-го типу.

ВИСНОВКИ

1. Розподіл вперше визнаних інвалідами внаслідок ЦД серед осіб працездатного віку за період з 2007 по 2011 р. свідчить про збільшення частки інвалідів внаслідок ЦД 1-го типу – з 28% до 35%.

2. У контингенті вперше визнаних інвалідами внаслідок ЦД серед осіб молодого віку за 5-річний період відбулося збільшення у 2,1 разу питомої ваги інвалідів віком до 30 років.

3. У структурі первинної інвалідності внаслідок ЦД переважають інваліди III групи, які складають у середньому 57,3%. Досить значною є частка інвалідів II (у середньому 24,2%) та I групи (у середньому 18,5%).

4. Серед вперше визнаних інвалідами внаслідок ЦД серед осіб молодого віку переважають чоловіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цукровий діабет 2-го типу: шляхи профілактики, запобігання розвитку / Н.О. Кравчун, О.В. Козаков, І.П. Романов, О.В. Земляніцина // Клінічна ендокринологія та ендокринна хірургія. – 2011. – №2(35). – С. 3-5.
2. Стан виконання заходів міжгалузевої комплексної програми "Здоров'я нації" на 2002-2011 роки щодо медико-соціальних проблем цукрового діабету / В.М. Пономаренко, Г.М. Москалець, Н.В. Якутович [та ін.] // Вісник соціальної гігієни та органів охорони здоров'я України. – 2005. – №1. – С. 5-13.
3. Іпатов А.В. Інвалідність внаслідок хвороб ендокринної системи: стан, тенденції та медико-соціальні проблеми / А.В. Іпатов // Ендокринологія. – 2003. – Т. 8. – №2. – С. 150-157.

Дата надходження до редакції 14.02.2013 р.

4. Василенко О.Ю. Научное обоснование современных подходов в медико-социальной экспертизе и реабилитации инвалидов вследствие сахарного диабета / Василенко О.Ю. // Международный эндокринологический журнал. – 2011. – №4(36). – С. 110-118.
5. Панков В.Е. Инвалидность вследствие сахарного диабета у лиц молодого возраста / Панков В.Е. // Медико-социальная экспертиза и реабилитация. – М. – 2007. – №3. – С. 49-51.
6. Панков В.Е. Особенности формирования инвалидности вследствие сахарного диабета в бюро медико-социальной экспертизы Российской Федерации в 2001-2005 гг. / Панков В.Е. // Медико-социальная экспертиза и реабилитация. – М. – 2007. – №4. – С. 44-45.
7. Авоян К.М. Характеристика контингента лиц, повторно признанных инвалидами вследствие сахарного диабета (по данным Бюро медико-социальной экспертизы Москвы) / К.М. Авоян, О.Ю. Василенко // Клиническая медицина. – 2007. – №2. – С. 56-57.

РЕЗЮМЕ

Медико-социальная характеристика первичной инвалидности вследствие сахарного диабета у лиц молодого возраста

М.В. Вернигородская, В.С. Вернигородский, В.Ю. Забурьянова

В статье приведены результаты анализа данных первичной инвалидности вследствие сахарного диабета среди населения трудоспособного возраста Винницкой области в динамике за 5 лет (n=1034) с детальной характеристикой контингента молодых инвалидов – 281 человек. Установлено увеличение удельного веса инвалидов молодого возраста, особенно до 30 лет (в 2,1 раза) с сахарным диабетом 1-го типа среди впервые признанных инвалидами вследствие сахарного диабета и стабильное возрастание уровня первичной инвалидности лиц молодого возраста за последние 3 года. В структуре инвалидности выявлено преобладание инвалидов III группы, преимущественно мужского пола.

Ключевые слова: инвалидность, сахарный диабет.

SUMMARY

Medical and social characteristics of the primary disability due to diabetes mellitus in young adults
M. Vernigorodskaya, V. Vernigorodsky, V. Zaburyanova

The results of data analysis of primary disability due to diabetes mellitus in the population of working age in the dynamics for 5 years at the Vinnitsa region (n = 1034) with a detailed feature a contingent of young disabled people – 281 people presented in this article. The increase in the proportion of young people with disabilities, especially up to 30 years (2.1 times) with type 1 diabetes among newly registered disabled due to diabetes mellitus and stable increase in the level of the primary disability in young adults in the last 3 years was established. In the structure of disability the prevalence of disabled group III predominantly male was revealed.

Key words: disability, diabetes mellitus.